

Oostwold, Hoofdstraat 219-223
(Gemeente Westerkwartier, Gr.)

Een Archeologisch Bureauonderzoek &
Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)
Verkennde Fase

Definitief

Steekproefrapport 2019-09/07

Oostwold, Hoofdstraat 219-223
(Gemeente Westerkwartier, Gr.)

Een Archeologisch Bureauonderzoek &
Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)
Verkennde Fase

Definitief

Steekproefrapport 2019-09/07

Oostwold, Hoofdstraat 219-223
(Gemeente Westerkwartier, Gr.)
Een Archeologisch Bureauonderzoek &
Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)
Verkennde Fase

Een onderzoek in opdracht van
Rho Adviseurs voor Leefruimte

Steekproefrapport 2019-09/07
ISSN 1871-269X
Status: **definitief**

Auteur: drs. J.M.G. Bongers,
fysisch geograaf/senior KNA-prospector
Autorisatie dr. J. Jelsma, senior KNA-
archeoloog/prospector
Actorregistraties respectievelijk: 92394548 en
35453178

Goedgekeurd door de bevoegde overheid
gemeente Westerkwartier

dhr. P. Soet
d.d. 28 februari 2020

De Steekproef bv werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 4.1 en SIKB-BRL 4000.
Voor dit onderzoek gelden protocollen 4002 & 4003.
Foto's en tekeningen zijn gemaakt door
De Steekproef, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, 17 september 2019

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd
en/of openbaar gemaakt zonder bronvermelding.

De Steekproef bv aanvaardt geen aansprakelijkheid
voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing
van de adviezen of het gebruik van de resultaten van
dit onderzoek.

De Steekproef bv Archeologisch Onderzoeks- en
Adviesbureau, Hogeweg 3, 9801 TG Zuidhorn

telefoon	050 – 5779784
internet	www.desteekproef.nl
e-mail	info@desteekproef.nl
kvk	02067214

Inhoud

Samenvatting

Administratieve gegevens van het plangebied

1. Inleiding.....	1
1.1 Aanleiding en doel (KNA 4.1: LS01).....	1
1.2 Locatie (KNA 4.1: LS01, LS02).....	2
2. Bureauonderzoek (KNA 4.1: LS06).....	4
2.1 Bronnen.....	4
2.2 Fysische geografie (KNA 4.1: LS04).....	4
2.3 Archeologie (KNA 4.1: LS04).....	6
2.4 Historische geografie (KNA 4.1: LS03).....	7
2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 4.1: LS05).....	10
3. Veldonderzoek (KNA 4.1: VS05).....	11
3.1 Methoden en technieken (KNA 4.1: VS01).....	11
3.2 Resultaten veldwerk (KNA 4.1: VS02, VS03).....	12
4. Conclusies en advies (KNA 4.1: VS07).....	14

Gebruikte bronnen

Lijst van figuren en tabellen

Archeologische periodes

Appendix: Laagbeschrijvingen boringen volgens Archeologische Standaard
 Boorbeschrijvingsmethode

Samenvatting

In verband met de geplande bouw van zes woningen is een archeologisch onderzoek uitgevoerd aan de Hoofdstraat 219-223 te Oostwold, gemeente Westerkwartier, provincie Groningen. Voor de woningbouw is graafwerk nodig zoals voor aanleg van funderingen. Deze bodemingrepen betekenen een bedreiging voor eventueel aanwezige archeologische waarden. Het doel van het onderzoek is om vast te stellen wat de kans is op de aanwezigheid van archeologische waarden.

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek (protocol 4002) en een veldonderzoek, verkennende fase (IVO-O; protocol 4003). Bij het bureauonderzoek zijn bronnen geraadpleegd op het gebied van fysische geografie, archeologie en historische geografie. Tijdens het veldonderzoek zijn acht boringen geplaatst om de opbouw en gaafheid van de bodem te bepalen.

Oostwold ligt op een zandkop aan het eind van een glaciale rug. Omstreeks het einde van de steentijd verdrong het in een uitgestrekt veenmoeras. Het plangebied aan de Hoofdstraat 219-223 maakt deel uit van de historische dorpskern van Oostwold die op de Archeologische Monumenkaart staat als terrein van archeologische waarde. Op topografische kaarten uit de negentiende en twintigste eeuw zijn tenminste twee bebouwingsfasen te zien in zowel het westelijke als het oostelijke deel van het terrein.

De grond in het plangebied is langdurig droog geweest tijdens de steentijd waardoor het toen een geschikte vestigingsplek lijkt te zijn geweest voor de mens. Het onderzoek heeft twee scherven opgeleverd van waarschijnlijk middeleeuws kogelpotaardewerk. Lokaal is de bodem goed bewaard gebleven, maar verreweg het grootste deel van het terrein is sterk verstoord. Daardoor zullen eventuele archeologische sporen overwegend verloren zijn gegaan. Daarom kan de archeologische verwachting naar beneden toe worden bijgesteld.

selectie-advies door senior KNA-prospecteur drs. J.M.G. Bongers

Aangezien eventuele archeologische resten in verreweg het grootste deel van het plangebied sterk zullen zijn aangetast, adviseren wij om het terrein op archeologische gronden vrij te geven voor de geplande woningbouw. Wel wijzen wij erop dat voor al het graafwerk geldt dat als archeologische grondsporen worden aangetroffen en/of vondsten worden gedaan, dat daarvan direct melding dient te worden gemaakt conform de Erfgoedwet 2015, artikel 5.10. Wij adviseren dit te doen bij de gemeente Westerkwartier.

De gemeente Westerkwartier heeft per e-mail d.d. 28 februari 2020 laten weten ons advies over te nemen.

Administratieve gegevens van het plangebied

Tabel 1: Oostwold, Hoofdstraat 219-223: administratieve gegevens

Provincie	Groningen
Gemeente	Westerkwartier
Plaats	Oostwold
Toponiem	Hoofdstraat 219-223
Kaartblad	7C
Hoekcoördinaten	noord: 225,272 / 580,034 west: 225,202 / 579,996 oost: 225,292 / 579,967 zuid: 225,222 / 579,943
Kadastrale perceelnummers	B1744, 1814, 2745, 2746, 2747, 2845, 2846
Bestemming	enkelbestemming maatschappelijk dubbelbestemming waarde archeologie
Oppervlakte	0,44 hectare
NAP-hoogte maaiveld	+ 0,5 meter NAP
Huidig grondgebruik	grasveld na sloop voormalige bebouwing
Soort onderzoek	bureauonderzoek & veldonderzoek verkennende fase
Opdrachtgever	Rho Adviseurs voor Leefruimte
Uitvoerder	De Steekproef drs. J.M.G. Bongers (senior KNA-prospector)
Bevoegde overheid	gemeente Westerkwartier
Steekproef projectcode	2019-09/07
Onderzoeksmeldingsnummer	4734964100
Datum veldwerk	10 september 2019
Maximale diepte onderzoek	215 centimeter onder maaiveld
Beheer en plaats documentatie	De Steekproef bv / Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Noordelijk Archeologisch Depot / DANS / DINO-loket (boorgegevens)

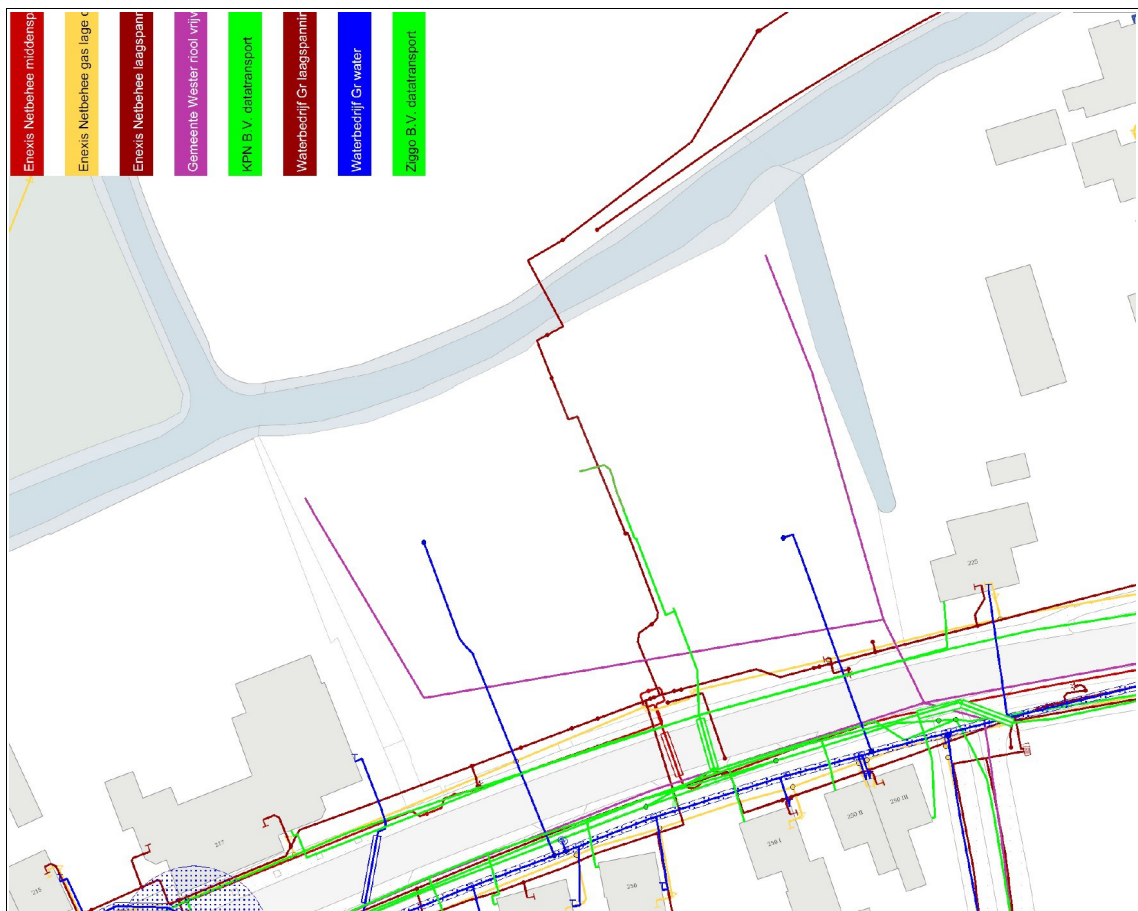
Figuur 2: Oostwold, Hoofdstraat 219-223: schetsontwerp Gavehoek Oostwold door Toeck bv Burgum, 16 november 2018, in opdracht van Notebomer Surhuisterveen.

1.2 Locatie (KNA 4.1: LS01, LS02)

Het plangebied ligt noordelijk van de Hoofdstraat. Het wordt aan de noordkant begrensd door een brede sloot die 'De Gave' genoemd wordt. Westelijk van het plangebied staat aan de Hoofdstraat 217b eetcafé 'Het Witte Paard'. Oostelijk van het plangebied staat een woning aan de Hoofdstraat 225 gevolgd door de hervormde kerk aan de Hoofdstraat 227 (zie Figuur 3). Tijdens het onderzoek bestond het plangebied uit grasland met in het midden twee kastanjabomen. Volgens informatie van het Kabels en Leidingen InformatieCentrum (KLIC) lopen er vanaf de weg leidingen van water, dataverkeer en riolering het terrein op die doodlopen bij de voormalige bebouwing en dus niet meer in gebruik zullen zijn (zie Figuur 4). Wel wordt het terrein doorkruist door een elektriciteitsleiding die onder De Gave verder loopt. Ook lopen er een elektriciteitsleiding en een gasleiding door het zuidelijke deel van het terrein parallel aan de Hoofdstraat.

Figuur 3: Oostwold, Hoofdstraat 219-223: foto van het plangebied genomen in oostelijke richting. Vooraan op de foto wordt boring 3 uitgevoerd.

Figuur 4: Oostwold, Hoofdstraat 219-223: leidingen volgens het KLIC.

2. Bureauonderzoek (KNA 4.1: LS06)

2.1 Bronnen

Tijdens het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van het plangebied verzameld. De gebruikte bronnen voor het onderzoek staan aan het eind van dit rapport. Eén van de bronnen is ARCHIS 3, het archeologisch registratie- en informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Deze databank is toegankelijk voor organisaties die werkzaam zijn in de archeologie. Het bevat een GIS-systeem waarin onder meer een archeologische kaart en aardkundige kaarten geraadpleegd kunnen worden.

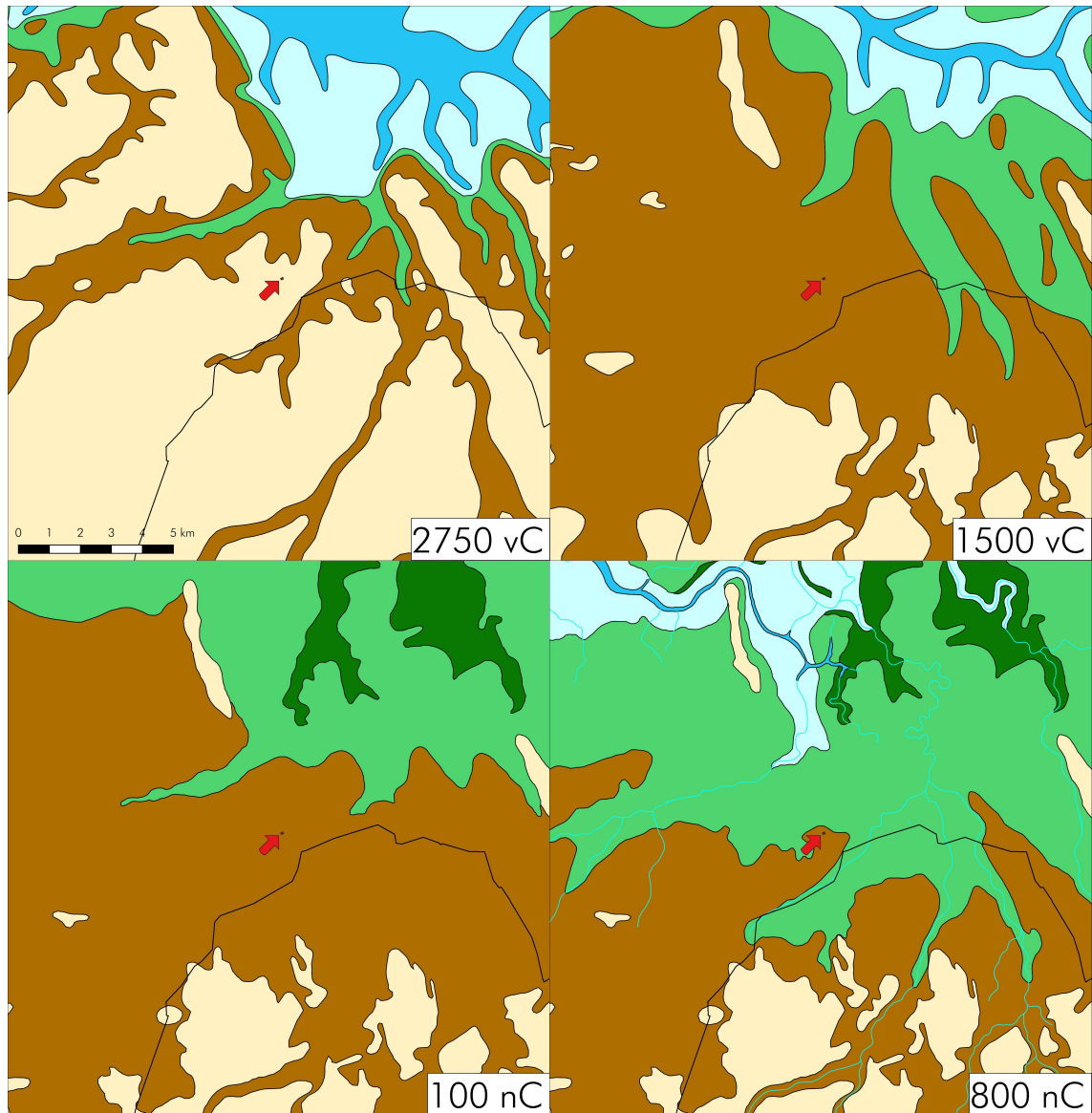
2.2 Fysische geografie (KNA 4.1: LS04)

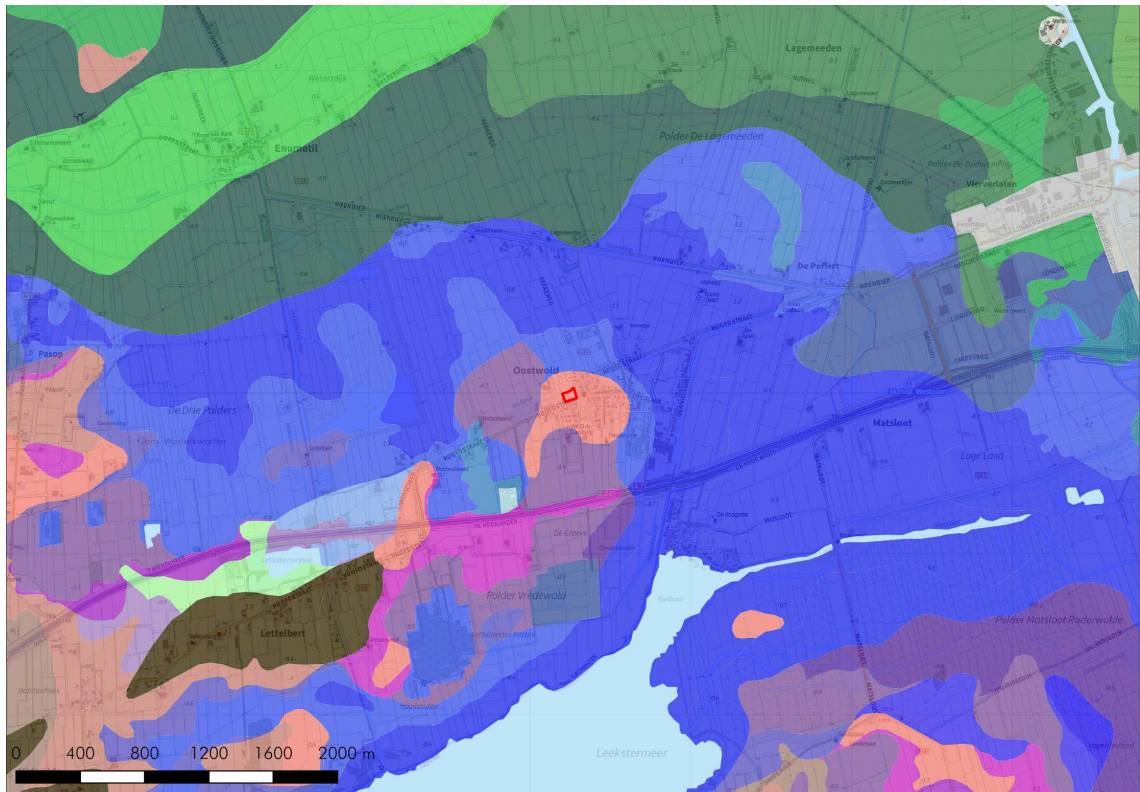
Figuur 5: Oostwold, Hoofdstraat 219-223: hoogtekaart gemaakt met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland 2 uit 2008. Het onderzoeksgebied is rood omlijnd.

Oostwold ligt in een laag gelegen veengebied tussen de noordelijk gelegen zeeleigonden en de zuidelijk gelegen zandgronden. De kern van Oostwold ligt op een zandkop die als een eiland boven het omliggende veengebied uitsteekt (zie Figuur 5). Op paleogeografische reconstructies van Vos en De Vries (2013) maakt de plek van het tegenwoordige Oostwold rond 2750 vC nog deel uit van het Drents-Friese plateau met pleistocene dekzand (zie Figuur 6). Op de daarop volgende reconstructie van 1500 vC heeft zich er een uitgestrekt veenmoeras gevormd. De zandkop van Oostwold lag hier waarschijnlijk als een eiland in, hoewel dat (vanwege de schaal) niet op de reconstructie staat getekend. Op een reconstructie van 100 nC is de situatie nog sterk vergelijkbaar. Op een reconstructie van

800 nC reikt de Lauwerszee tot bijna aan Oostwold toe (zie Figuur 6). Op de bodemkaart staat de zandkop van Oostwold als een veldpodzolgrond in zwak lemig zand (Hn21, zie Figuur 7). Dat betekent dat de zandkop voorafgaand aan de vernatting en veenvorming langdurig droog is geweest. De bodemkaart laat zien dat de zandkop van Oostwold op het uiteinde ligt van een rug, waarschijnlijk een glaciële rug. Zuidwestelijk van Oostwold liggen de dorpen Lettelbert en Midwolde op de dezelfde rug.

Figuur 6: Oostwold, Hoofdstraat 219-223: paleogeografische reconstructies gemaakt door Vos & De Vries 2013. Het plangebied wordt aangewezen door de rode pijl in het midden. De beige kleur is dekzandgebied, bruin is veenmoeras, lichtgroen is kwelder, donkergroen is kwelderwal.

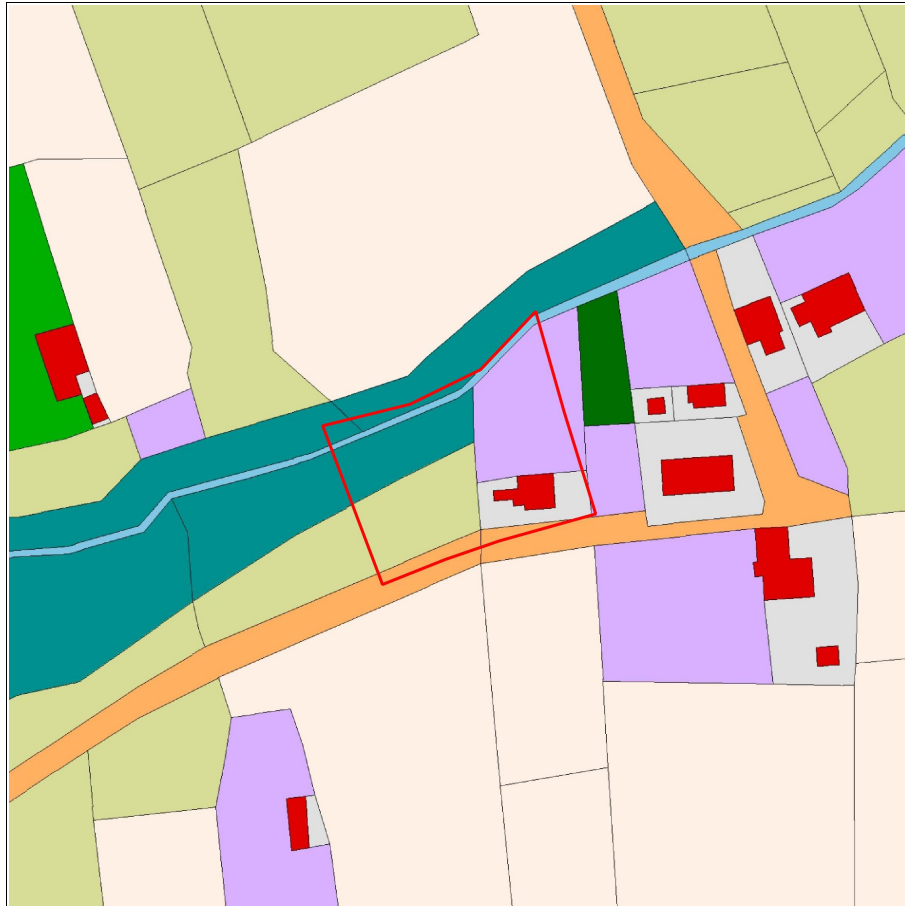

Figuur 7: Oostwold, Hoofdstraat 219-223: bodemkaart. Het plangebied is rood omlijnd. Het oranje gekleurde gebied waar het plangebied in valt betreft een veldpodzolgrond in zwak lemig zand (Hn21). De blauwpaarse kleuren rondom Oostwold zijn van veengronden, de groene kleuren in het noorden zijn van zeekleigronden.

2.3 Archeologie (KNA 4.1: LS04)

Het plangebied aan de Hoofdstraat 219-223 maakt deel uit van een terrein dat op de archeologische monumentenkaart staat weergegeven als terrein van hoge archeologische waarde (15223, zie Figuur 8). Het betreft de historische dorpskern van Oostwold die dateert uit de periode late middeleeuwen en nieuwe tijd. Uit deze dorpskern zijn geen archeologische waarden gemeld. Bij onderzoek ten zuiden van deze kern (2267538100) zijn wel vondsten gedaan. Grondboringen hebben drie scherven kogelpotaardewerk opgeleverd die dateren uit de late middeleeuwen. De overige drie aangemelde onderzoeken die in Figuur 8 staan vermeld betreffen bureauonderzoeken waarvan 2228386100 en 2327505100 van een veel groter gebied zijn. Binnen een straal van één kilometer rondom het plangebied zijn, behalve de hierboven genoemde, geen archeologische waarden geregistreerd.

Hoendiep. In 1380 werd door de monniken van Aduard nog een verbinding gegraven tussen de Gave en het Zulthe- of Leekstermeer, die dan ook de naam van Munnikesloot heeft gekregen. Veel scheepvaartverkeer richting Leek en Friesland kwam dus door Oostwold. Toen het Hoendiep in 1616 vanaf de Poffert tot aan Enumatil werd gegraven, heeft de Gave als doorgaande route voor de scheepvaart sterk aan belangrijkheid ingeboet.'

Figuur 9: Oostwold, Hoofdstraat 219-223: interpretatie van de kadasterkaart van 1811-1832. Het plangebied is rood omlijnd. In het zuidoosten stond een boerderij. Het terrein met de paarse kleur noordelijk ervan was tuin. Het groene deel in het zuidwesten was weiland en het blauwgroene deel langs De Gave bestond uit natte gronden.

Op de kadastrale kaart van 1811-1832 (zie Figuur 9) staat in het zuidoosten van het plangebied een boerderij. De rest van het terrein bestond uit tuin, weiland en natte gronden. Destijds was de doorgaande weg door Oostwold over de Hoofdstraat en de Kerkweg die vanaf de kerk noordwaarts naar het Hoendiep gaat. Op 11 juli 1860 gaven gedeputeerde staten goedkeuring voor de aanleg van een verharde weg van Midwolde, via Oostwold verder oostwaarts naar De Poffert (Diepstra 2011). Op de kaart van 1811-1832 staat ter plaatse van de tegenwoordige hervormde kerk een gebouw dat volgens de kadastrale gegevens ook al een kerk was. De tegenwoordige kerk dateert uit 1908 en staat geregistreerd als rijksmonument onder nummer 23983.

Op kaarten uit 1908 en 1934 staat langs de Hoofdstraat een boerderij die mogelijk nog dezelfde is als op de kadastrale kaart van 1811-1832. Westelijk ervan staat op beide kaarten een tweede gebouw dat op de kaart van 1908 een bijgebouw lijkt te zijn, maar op de kaart van 1934 een woning. Op kaarten uit 1962 en 1982 heeft het oostelijke gebouw plaats gemaakt voor een nieuwe waar op beide kaarten een vork is geprikt wat een symbool is voor een postkantoor (zie Figuur 10). Ook de bebouwing op het westelijke deel verandert tot twee maal toe in de tweede helft van de twintigste eeuw.

Figuur 10: Oostwold, Hoofdstraat 219-223: uitsneden van topografische kaarten uit 1908, 1934, 1962 en 1982 (bron: www.topotijdreis.nl). Het onderzoeksgebied is rood omlijnd.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 4.1: LS05)

Volgens het bestemmingsplan Enumatil/Oostwold van de voormalige gemeente Leek vastgesteld op 16-03-2011 geldt voor het plangebied vanwege de ligging in de historische dorpskern van Oostwold dat geen bodemingrepen zijn toegestaan die dieper reiken dan veertig centimeter beneden maaiveld. In artikel 21 van dit bestemmingsplan staat: *'Alvorens een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden te verlenen, kan een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden voor ingrepen groter dan 100 m² pas worden verleend indien door de aanvrager een rapport is overlegd waarin de archeologische waarden van de gronden die blijken de aanvraag kunnen worden verstoord, naar het oordeel van burgemeester en wethouders in voldoende mate zijn vastgesteld.'*

Archeologische waarden op de zandkop van Oostwold zullen dateren uit de steentijd of uit de late middeleeuwen – nieuwe tijd. In de tussengelegen periode lag ter plaatse een uitgestrekt veenmoeras waarin menselijke bewoning waarschijnlijk niet aan de orde was. Van eventuele menselijke aanwezigheid tijdens de steentijd kunnen fragmenten bewerkt vuursteen en houtskool aanwezig zijn. Uit de late middeleeuwen kunnen onder meer scherven aardewerk en puin gevonden worden. Eventuele archeologische resten zullen zijn aangetast bij realisatie van de verschillende gebouwen zoals die op topografische kaarten uit de negentiende en twintigste eeuw staan. Daarnaast zal er graafwerk geweest zijn voor aanleg van leidingen en door gebruik als tuin.

Tabel 3: Oostwold, Hoofdstraat 219-223: specificatie archeologische verwachting.

	steentijd	late middeleeuwen
datering:		
complextypen:	bewoning, begraving	bewoning, begraving
locatie:	op zankoppen	hele terrein
diepteligging:	onder opgebrachte grond	vanaf maaiveld
omvang:	onbekend	onbekend
graafheid en conservering:	mogelijk organische conservering onder veen	mogelijk organische conservering
uiterlijke kenmerken:	bewerkt vuursteen, houtskool	scherven aardewerk, puin
mogelijke verstoringen:	voormalige bebouwing en leidingen	voormalige bebouwing en leidingen

3.2 Resultaten veldwerk (KNA 4.1: VS02, VS03)

geologie en bodem

De boringen zijn geëindigd in gelaagd, matig lemig, matig fijn zand. Dit is zogenaamd oud dekzand dat is afgezet door de wind tijdens de laatste ijstijd. Oudere afzettingen zoals keileem zijn niet aangeboord. Het oorspronkelijke reliëf van het zand kan op basis van de boringen enigszins worden gereconstrueerd. Van boring 2 naar boring 8 lag het pleistocene zand waarschijnlijk het hoogst met geschatte hoogtes voor beide boringen van respectievelijk -0,2 en 0,0 meter NAP (allebei een halve meter beneden maaiveld). Bij boring 3 ten zuiden van deze rug is de top van het zand bewaard gebleven op -0,5 meter NAP. Bij boring 6 ten noorden van de rug lag het zand met ongeveer -1,1 meter NAP een meter lager dan de rug. Bij boring 3 is in het zand een goed ontwikkelde podzolbodem bewaard gebleven (zie Appendix Boorstaten). Bij boringen 6 en 8 is van de podzolbodem alleen het onderste deel van de inspoelingshorizont (BC) nog aanwezig. Bij de overige boringen is het pleistocene zand verstoord tot in het gele zand (C-horizont). Maar waarschijnlijk is het hele plangebied wel voldoende lang droog geweest tijdens de steentijd voor vorming van een podzolbodem gezien de sterk ontwikkelde bodem bij boring 3 en de aanwezigheid van een restant van een inspoelingshorizont in de laagte bij boring 6.

Bij boring 3 ligt op het pleistocene zand enkele centimeters sterk veraard, zwart veen. Het is een restant van een oorspronkelijk veel dikker veenpakket. Bij ontwatering van het veen in de late middeleeuwen of mogelijk al eerder is het veen sterk gekrompen en is het gaan oxideren. Bij de andere boringen zijn geen restanten van dit veenpakket bewaard gebleven. Bij boringen 2, 7 en 8 zijn in het dekzand wel inspoelingslagen aanwezig van humus die tijdens oxidatie van het veen is geïnfiltreerd. Blijkbaar heeft het hele plangebied en mogelijk ook de rest van de zandkop van Oostwold voorafgaand aan de ontginning van het veenmoeras onder een pakket veen gelegen.

Bij boring 3 is niet alleen enkele centimeters van het veenpakket bewaard gebleven, maar ook twaalf centimeter zeeklei. Het onderste deel heeft een bijmenging van humus, het bovenste deel is zandig en homogeen, mogelijk uit de tijd dat hier nog een weiland lag (zie Figuur 9). Bij de overige boringen zijn geen kleilagen aangetroffen. Wel zijn in een geroerde laag bij boring 2 brokken klei aanwezig in een zandlaag. De zeeklei zal zijn afgezet tijdens de vroege middeleeuwen toen de Lauwerszee ontstond en zeewater diep landinwaarts reikte (zie Figuur 6).

Bij boringen 1 en 6 ligt erosief op het dekzand enkele decimeters gelaagd, zandig veen. Deze afzetting is gevormd door stromend water op de bodem van De Gave. Op basis van de boringen is niet te zeggen of De Gave hier op natuurlijke wijze is gekomen of door graafwerk door de mens. Onderin het zandige veen is bij beide boringen enig baksteen vastgesteld wat bij boring 1 om grote brokken gaat.

Op het hele terrein is een dik pakket opgebracht zand aanwezig. Hierdoor is het maaiveld opgehoogd met ongeveer een halve meter ter plaatse van de dekzandrug bij boringen 2 en 8 en ruim een meter in het noorden langs De Gave bij boringen 1 en 6. Vermoedelijk is de opgebrachte grond jonger dan de kadastrale kaart van 1811-1832, aangezien daarop nog een flink deel van het terrein staat weergegeven als natte gronden (zie Figuur 9). Lokaal is nog meer zand opgebracht zoals bij boring 5 waar tot een diepte van 1,5 meter aangevoerd vulzand ligt. Mogelijk zijn daar bij sloop van de bebouwing tot deze diepte ondergrondse restanten zoals funderingen of een kelder verwijderd. Door dezelfde oorzaak zal bij boring 7 eveneens een dikke laag vulzand liggen van 1,2 meter.

archeologie

Aangezien de grond in het plangebied tijdens de steentijd langdurig droog geweest is, lijkt het een geschikte vestigingsplek te zijn geweest voor de mens. Lokaal zoals bij boring 3 kunnen sporen bewaard gebleven zijn uit die tijd. Maar verreweg het grootste deel van het terrein is zo sterk aangetast dat resten uit de steentijd verloren zullen zijn gegaan.

In het zeefresidu van boring 2 zijn twee kleine, verweerde scherven van waarschijnlijk middeleeuws kogelpotaardewerk gevonden (zie Figuur 12). Ze vormen een aanwijzing voor bewoning in het gebied uit de beginperiode van het dorp Oostwold. Maar net als voor eventuele resten uit de steentijd geldt ook voor die uit de middeleeuwen dat ze sterk zullen zijn aangetast.

Tabel 4: Oostwold, Hoofdstraat 219-223: vondsten. De vondst is gedetermineerd door aardewerkspecialist J.B. Veenstra MA (senior KNA-materiaalspecialist, actorregistratienummer 41859613) van De Steekproef. Zijn selectievoorstel is om de vondst te deponeren bij het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis.

vondstnr.	boring	diepte	coördinaten	betreft
1	2	onbekend, zeefresidu	225,223 / 579,970	waarschijnlijk middeleeuws kogelpotaardewerk

Het depot is akkoord gegaan met deponering van de vondst.

Figuur 12: Oostwold, Hoofdstraat 219-223: vondst van twee scherven van waarschijnlijk middeleeuws kogelpotaardewerk. De scherven zijn afkomstig uit het zeefresidu van boring 2 (geen diepte bekend).

4. Conclusies en advies (KNA 4.1: VS07)

belangrijkste resultaten

Oostwold ligt op een zandkop aan het eind van een glaciale rug. Omstreeks het einde van de steentijd verdronk het in een uitgestrekt veenmoeras. Het plangebied aan de Hoofdstraat 219-223 maakt deel uit van de historische dorpskern van Oostwold die op de Archeologische Monumenkaart staat als terrein van archeologische waarde. Op topografische kaarten uit de negentiende en twintigste eeuw zijn tenminste twee bebouwingsfasen te zien in zowel het westelijke als het oostelijke deel van het terrein.

De grond in het plangebied is langdurig droog geweest tijdens de steentijd. Lokaal is de bodem goed bewaard gebleven. Maar verreweg het grootste deel van het terrein is sterk verstoord. Bij het onderzoek zijn twee kleine verweerde scherven van waarschijnlijk middeleeuws aardewerk gevonden.

archeologisch verwachtingsmodel

De scherven aardewerk betekenen een aanwijzing voor bewoning tijdens de middeleeuwen. Aangezien de bodem in verreweg het grootste deel van het terrein sterk is aangetast zullen eventuele archeologische sporen overwegend verloren gegaan zijn. Daarom kan de archeologische verwachting naar beneden toe worden bijgesteld.

selectie-advies door senior KNA-prospecteur drs. J.M.G. Bongers

Aangezien eventuele archeologische resten in verreweg het grootste deel van het plangebied sterk zullen zijn aangetast, adviseren wij om het terrein op archeologische gronden vrij te geven voor de geplande woningbouw. Wel wijzen wij erop dat voor al het graafwerk geldt dat als archeologische grondsporen worden aangetroffen en/of vondsten worden gedaan, dat daarvan direct melding dient te worden gemaakt conform de Erfgoedwet 2015, artikel 5.10. Wij adviseren dit te doen bij de gemeente Westerkwartier.

Gebruikte bronnen

AHN-Viewer. www.AHN.nl. Actueel Hoogtebestand Nederland. Rijkswaterstaat, Adviesdienst Geo-informatie en ICT.

ARCHIS 3. www.test.zoeken.cultureelerfgoed.nl

Berkel G. van en K. Samplonius 1995. *Prisma Nederlandse Plaatsnamen. De herkomst en betekenis van onze plaatsnamen*. Het Spectrum bv.

Bosch, J.H.A. 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1*. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A.

Diepstra, J. 2011. Oostwold. Historisch Leek – jaargang 25, nummer 1 – januari 2011.

Hisgis, Historisch Geografisch Informatiesysteem. www.hisgis.nl Fryske Akademy

Jongmans, A.G., M.W. van den Berg, M.P.W. Sonneveld, G.J.W.C. Peek, en R.M. van den Berg van Saparoea. 2013. *Landschappen van Nederland: Geologie, bodem en landgebruik*. Wageningen: Academic Publishers.

Kadata via www.kadaster.nl, 2019. Topografische Kaart 1:25.000 van Topografische Dienst Kadaster, Emmen.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.1. www.SIKB.nl. 2018. Centraal College van Deskundigen Archeologie.

www.topotijdreis.nl

Vos, P. & S. de Vries, 2013. *Paleogeografische Kaarten van Nederland, tweede generatie (versie 2.0)*. Deltares, Utrecht. Op 11 april 2014 gedownload van www.archeologieinnederland.nl.

Lijst van figuren en tabellen

Figuren

- 1 Topografische kaart
- 2 Plankaart
- 3 Foto plangebied
- 4 Leidingenkaart KLIC
- 5 Hoogtekaart
- 6 Paleogeografische reconstructies
- 7 Bodemkaart
- 8 Archeologische waarden in de omgeving
- 9 Kadastrale kaart 1811-1832
- 10 Topografische kaarten 1954 en 1962
- 11 Boorpuntenkaart
- 12 Vondst

Tabellen

- 1 Administratieve gegevens
- 2 Archeologische waarden rondom het plangebied
- 3 Specificatie archeologische verwachting
- 4 Vondsttabel

Archeologische periodes

paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
neolithicum:		romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
brons tijd:		middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
brons tijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
brons tijd midden:	1.800 - 1.100 vC	middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
brons tijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
brons tijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd:	
brons tijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd vroeg:	1.500 - 1.650 nC
		nieuwe tijd midden:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd laat:	1.850 - heden
pleistoceen:	2,5 miljoen - 10.000 BP		
elsterien	475.000 - 410.000 BP		
saalien	200.000 - 130.000 BP		
weichselien	116.000 - 10.000 BP		
holoceen:	10.000 - heden		
vC	= voor Christus		
nC	= na Christus		
BP	= before present; present = 1950		

Algemeen

Steentijd (tot 2000 vC)

De steentijd is opgedeeld in het paleolithicum, mesolithicum en neolithicum. Het paleolithicum (oude steentijd) wordt vooral gekenmerkt door de ijstijden. Na het laatpaleolithicum verbetert het klimaat. Vindplaatsen uit het late paleolithicum zijn vooral te herkennen aan concentraties vondstmateriaal (bewerkt en/of verbrand vuursteen, houtskool) met weinig en moeilijk te herkennen grondsporen zoals kuilen, paalgaten en houtskoolconcentraties die mogelijk wijzen op haardplaatsen.

Vondsten uit het mesolithicum of midden steentijd, gekenmerkt door sporen en vondsten van rondtrekkende jagers en verzamelaars, bestaan voornamelijk uit bewerkt vuursteen, verbrande hazelnootdoppen en houtskoolfragmenten. Mesolithische grondsporen zijn vooral oppervlaktehaarden en haardkuilen. In een natte omgeving kunnen ook werktuigen van gewei of hout bewaard zijn gebleven. Voorbeelden hiervan zijn geweibijlen, bogen, visfuisen, etc.

In het neolithicum (nieuwe steentijd) werden dieren gehouden en in het neolithicum werd eveneens akkerbouw bedreven. Grondsporen uit deze periode kunnen bestaan uit paalgaten van bijvoorbeeld boerderijen, resten van beschoeiingen, greppels, (afval)kuilen en haardplaatsen. Aardewerk komt in deze tijd voor, evenals bewerkt (vuur)steen en geslepen bijlen.

Metaaltijden (2000-12 vC)

In de bronstijd en ijzertijd kwam bemesting en wisselbouw binnen de akkerbouw voor.

Sporen uit de bronstijd en ijzertijd kunnen bestaan uit kuilen, paalgaten van boerderijplaatgronden, bijgebouwen of spiekers, waterkuilen of -putten, erf- of akkerafscheidingen en sporen van akkerbewerking zoals de kruislings getrokken voren van een eergetouw. Houtskool kan duiden op de aanwezigheid van haarden voor voedselbereiding of het bakken van aardewerk. Ook kunnen er restanten gevonden worden die duiden op metaalbewerking, zoals stukken ovenwand, brons- of ijzerslakken, sintels, mallen, smeltkroezen, metaal bedoeld voor omsmelten, etc.

Vondsten kunnen verder bestaan uit bijvoorbeeld metalen voorwerpen of voorwerpen van aardewerk zoals vaatwerk, maar ook slingerkogels, rammelaars, spinklosjes en weefgewichten.

Romeinse tijd (12 vC-450 nC)

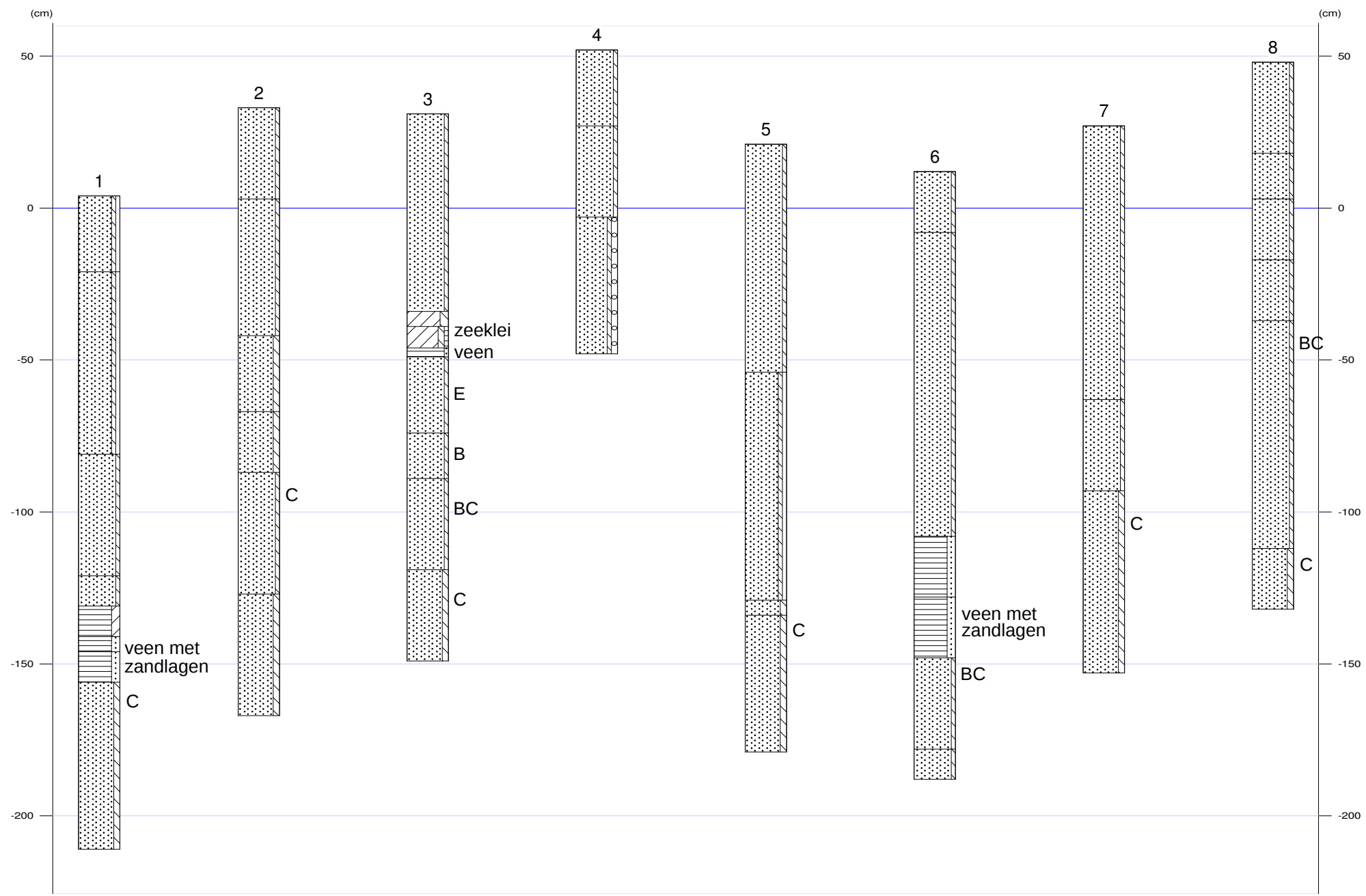
In de romeinse tijd vormde de Rijn de noordelijke grens van het romeinse rijk. Langs deze grens, de *limes*, werden grensposten, nederzettingen en wegen gebouwd. In het noorden van Nederland zijn ook romeinse vondsten gedaan, maar dit zijn voornamelijk losse vondsten als romeinse munten, mantelspelden en scherven romeins aardewerk.

Middeleeuwen en nieuwe tijd (450 nC-heden)

Na een afname in de bevolkingsdichtheid aan het einde van de romeinse tijd en de periode erna, steeg deze weer in het begin van de middeleeuwen. Vondsten uit de middeleeuwen en later bestaan voornamelijk uit scherven aardewerk, waaronder importaardewerk, munten en metalen voorwerpen (zoals mantelspelden, spijkers), resten van aardewerkproductie, metaalbewerking, wolbewerking etc. Belangrijke gebouwen (bijvoorbeeld kerken en borgen) werden van baksteen / kloostermoppen gebouwd.

Appendix Oostwold, Hoofdstraat 219-223: Boorstaten

Appendix Oostwold, Hoofdstraat 219-223: Laagbeschrijvingen

1

Maaiveld (cm) : 4
X-coördinaat (m) : 225210
Y-coördinaat (m) : 579990

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort	
0 - 25	zand	zwak siltig, zwak grindig, 10yr3/3, homogeen
25 - 85	zand	zwak siltig, zwak grindig, 10yr4/2, Opm.: Cemenbrokken, Fragmenten steenkool rond 80 cm
85 - 125	zand	zwak siltig, 10yr4/3, homogeen
125 - 135	zand	zwak siltig, mix, opgebrachte grond
135 - 145	veen	sterk kleiig, 2,5y2/1
145 - 150	veen	sterk zandig, 2,5y2/1, Opm.: Gelaagd
150 - 160	veen	sterk zandig, mix, Opm.: Zandlagen en dikke brokken oranje baksteen
160 - 215	zand	matig siltig, 10yr5/3, C-horizont, Opm.: Oud dekzand

2

Maaiveld (cm) : 33
X-coördinaat (m) : 225223
Y-coördinaat (m) : 579970

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort	
0 - 30	zand	zwak siltig, 10yr6/3, opgebrachte grond
30 - 75	zand	zwak siltig, 10yr4/2, opgebrachte grond, Opm.: Modern glas rond 70 cm
75 - 100	zand	matig siltig, 2,5y3/1, homogeen
100 - 120	zand	matig siltig, mix, vergraven, Opm.: Kleibrokken
120 - 160	zand	zwak siltig, mix, C-horizont, dekzand, Opm.: Humusinspoeling uit veen
160 - 200	zand	matig siltig, 5y6/2

3

Maaiveld (cm) : 31
X-coördinaat (m) : 225234
Y-coördinaat (m) : 579953

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort	
0 - 65	zand	zwak siltig, mix, opgebrachte grond
65 - 70	klei	sterk siltig, 10y3/1, homogeen
70 - 77	klei	matig siltig, zwak humeus, 5y2/1, Opm.: Diergangen
77 - 80	veen	zwak zandig, N2/0, Veen: sterk amorf, Opm.: Diergangen
80 - 105	zand	zwak siltig, 10yr5/1, E-horizont, dekzand
105 - 120	zand	zwak siltig, 10yr2/3, B-horizont
120 - 150	zand	zwak siltig, 10yr4/4, BC-horizont
150 - 180	zand	matig siltig, 2,5y5/3, C-horizont

4

Maaiveld (cm) : 52
X-coördinaat (m) : 225253
Y-coördinaat (m) : 579970

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort	
0 - 25	zand	zwak siltig, 10yr4/3
25 - 55	zand	zwak siltig, 2,5y7/2, Opm.: Bestratingszand
55 - 100	zand	zwak siltig, matig grindig, mix, Opm.: Modern glas op 80 cm, Boring gestuit op grote steen

Appendix Oostwold, Hoofdstraat 219-223: Laagbeschrijvingen

5

Maaiveld (cm) : 21
X-coördinaat (m) : 225238
Y-coördinaat (m) : 579990

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 75	zand zwak siltig, 10yr3/3, Opm.: Piepschuim op 50 cm
75 - 150	zand zwak siltig, zwak grindig, 2,5y6/3, opgebrachte grond, Opm.: Vulzand
150 - 155	zand matig siltig, mix, vergraven
155 - 200	zand matig siltig, 2,5y5/3, C-horizont, dekzand

6

Maaiveld (cm) : 12
X-coördinaat (m) : 225253
Y-coördinaat (m) : 580010

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 20	zand zwak siltig, 10yr3/3
20 - 120	zand zwak siltig, 2,5y6/3, opgebrachte grond
120 - 140	veen sterk zandig, 2,5y2/1, homogeen, Opm.: Zandbrokken
140 - 160	veen sterk zandig, mix, basis scherp, Opm.: Zandlagen, Spikkel baksteen onderin
160 - 190	zand zwak siltig, 10yr3/3, BC-horizont
190 - 200	zand zwak siltig, 10yr5/4, C-horizont

7

Maaiveld (cm) : 27
X-coördinaat (m) : 225268
Y-coördinaat (m) : 579990

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 90	zand zwak siltig, mix
90 - 120	zand zwak siltig, 2,5y4/3, Opm.: Gelaagd
120 - 180	zand matig siltig, 2,5y5/3, C-horizont, Opm.: Oud dekzand, Lagen humusinspoeling uit veen

8

Maaiveld (cm) : 48
X-coördinaat (m) : 225282
Y-coördinaat (m) : 579972

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 30	zand zwak siltig, 2,5y6/3, opgebrachte grond
30 - 45	zand zwak siltig, mix
45 - 65	zand zwak siltig, 10yr3/2, homogeen
65 - 85	zand zwak siltig, mix
85 - 160	zand zwak siltig, 10yr3/4, Opm.: Bovenin humusinspoelingshorizont podzolbodem, onderin humus uit veen, overgang diffuus
160 - 180	zand matig siltig, 2,5y5/3, C-horizont